

# Юнгіанська казкотерапія: мати, мачуха і фея-хрещена

Ви пам'ятаєте свої дитячі враження від чарівних казок? А як переживали за головного героя, як разом з ним долали труднощі, раділи його успіхам і перемогам? З персонажами казок ми вчилися відрізняти добро і зло, щедрість і жадібність, сміливість і боягузтво, милосердя і жорстокість, вірність і зраду. Саме чарівні історії пробуджували нашу уяву і фантазії і допомагали перевтілюватися в казкового героя, щоб разом досягти життєві істини, протистояти спокусам і знаходити вихід із, здавалося б, безвихідних ситуацій.

У зв'язку з цим зазначу, що в сучасній психологічній практиці, серед численних методів є такий, що пов'язаний із казками. Він так і називається – казкотерапія, або юнгіанська казкотерапія. Застосовуючи її, фахівці допомагають дітям і підліткам, та й дорослим вирішувати психологічні проблеми.

В Університеті «КРОК» для майбутніх магістрів в межах спеціалізації «Психологія. Юнгіанське консультування» розглядаються методики казкотерапії. Аби отримати уявлення, що це таке, наведемо приклад.

Багато хто з вас, напевне, звертав увагу на те, що в казках часто помирає матір маленької дівчинки, і тоді чи батько одружується з іншою (як-от у «Попелюшці», «Василісі Прекрасній»), чи дівчинку на виховання забирає її люта тітонька («Крихітка-Хаврошечка»). Дівчаткам-сиріткам несолодко: вони багато працюють, виконують усі доручення та накази мачух, терплять їхні недобрі характери та забаганки.

Минає час і в їхньому житті з'являється добрий молодець, або принц, або цар, який обов'язково закохується в героїню і бере її заміж. Важливо звернути увагу: кожна таку героїню оберігає якась добра і мудра жінка: фея-хрещена в «Попелюшці», лялечка-оберіг і безрідна старенька у «Василісі Прекрасній», Корівка-матінка і Яблуна в «Крихітці-Хаврошечці».

Про що всі ці казкові історії? І яке послання вони несуть сучасним дівчатам і жінкам? Варто виділити два: одне для дочок, друге для їхніх матерів. Тлумачення цих меседжів нижче, а спочатку про те, як із роками в сприйнятті дочок змінюється образ матері.

Коли дівчинка маленька, мати для неї є еталоном краси, доброти і всього найкращого. Дівчинка вірить усьому, що мама каже, і повторює за нею те, що вона робить. Потім, коли дівчинка підрастає і вступає в підлітковий період, то починає помічати, що мати не ідеальна. Дівчинку-підлітка охоплюють розчарування, злість, невдоволення, інші негативні почуття. І все, про що каже або про що просить мати, сприймається як чіпляння і погрози. Саме в цей період мама вбачається мачухою. Проходить ще якийсь час, і нарешті дівчина починає приймати матір такою, якою вона є, з її плюсами і мінусами. Починає чути її слова, прислухатися до порад і цінувати її допомогу. Це означає, що дівчина стала дорослою, готова до заміжжя, до сімейного життя, власне до того, щоб і собі стати матір'ю.

Отже, послання перше, для дочок: хочете заміж за доброго молодця або принца – прийміть власну матір такою, якою вона є.

Саме в цьому місці нашої розповіді не завадило би трохи теорії. Справа в тім, що вплив матері на своїх дітей, зокрема дочок, не обов'язково йде від неї як реальної особи. Не останню роль тут відіграє архетипний образ матері. У нашому несвідомому просторі, несвідомій психіці існує безліч різних матриць, першооснов – архетипів, як їх прийнято називати в психології. У цьому різноманітті є архетип Великої Матері, а в нього – два полюси.

Поки дитина мала, залежна і вразлива, вона свій ранній досвід взаємодії з матір'ю організовує навколо позитивного полюса. Саме тут мати сприймається як любляча, турботлива, така, що оберігає, допомагає тощо. Навіть у випадках, коли сувора, сварить або карає, дитина швидше спроектує свої страхи і переживання на казкових персонажів типу Баби Яги, злої чаклунки або на інших реальних жінок, але тільки не на свою маму. Однак поступово цей полюс Великої Матері накопичує забагато позитивних якостей і стає заважким.

А наша психіка так влаштована, що прагне до рівноваги. І тому на іншій чаші терезів, на противагу «добрій» матері, починають накопичуватися якості «злої» матері, мачухи. Припускаю, що найбільш інтенсивно цей процес відбувається в підлітковому віці. І ось уже до архетипного портрету матері додаються негативні якості. До речі, захоплення підлітків неформальними рухами, де багато містики, прихованого і темного, пов'язаного зі світом мертвих, – це теж поповнення чаші терезів «злої» матері. У контексті розвитку цей розкол цілісного образу матері на добру і злу необхідний дитині для того, щоби згодом прийняти матір як особистість, звести воедино її мінуси і плюси і встановити з нею повноцінні стосунки.

Можливо, хтось із вас зауважить: «Ну, так буває тільки в казках!». А ми, власне, про казки і говоримо. Але в кожній казці, як ви зрозуміли, тільки частина казки! Інша частина про те, що відбувається з нами в реальному житті. А в ньому материнство має три функціональні етапи, кожний з яких характеризується специфічними завданнями і стратегіями виховання дітей відповідно до їхнього віку та особливостей.

Для першого етапу материнства, що вирощує та насичує, актуальні піклування (опіка), увага і любов до маленьких дітей. У казках це період життя героїні з її рідною матір'ю.

На другому етапі – етапі ініціюючого материнства – мати навчає підростаючих дочок різних навичок і передає їм знання і вміння. У цей період дітям все ще необхідні материнські увага і любов, але вже не опіка. У казках це той момент, коли рідна мати помирає і з'являється мачуха. Вона аж ніяк не опікуватиметься дівчинкою і не працюватиме замість неї, бо завдання мачухи в іншому – навчати життю, протистоянню труднощам, пошуку шляхів виходу з проблем і уважно стежити за результатами.

Третій етап – благословляюче материнство – характеризується тим, що жінка знає про всі переваги та можливості своїх дорослих дітей, уміє тонко і глибоко розуміти їхню силу, вірить у них, пишається і захоплюється ними. Вона любить, відпускає і благословляє

їх. У казках це ті самі мудрі помічниці, які опиняються поряд із героїнями і допомагають їм незадовго до зустрічі з майбутніми чоловіками.

От ми і підійшли до послання другого, для матерів: дозвольте дітям дорослішати. І опікування, і материнська увага мають вікові межі. Їх немає тільки у материнській любові і материнського благословення.

Усьому свій час.

.....

Р. Ткач, канд. психол. наук,  
засновник Школи терапевтичної метафори «Доктор сказка»,  
директор Київського юнґіанського інституту